



3- اجزاء و امکانات عین موقوفه

۳- اجزاء و امکانات عین موقوفه

عدم تلازم بین وقف زمین با وقف درختان آن

۷۴. با عرض سلام به استحضار می‌رساند زمین موقوفه ایست که در آن درخت گردو هم کاشته شده است واقف زمین را وقف کرد به عنوان اینکه منافع زمین مذکور صرف خرج طوق بندی و روضه خوانی بشود آیا غیر از منافع زراعت درخت گردو هم شامل عین وقف می‌شود یا خیر؟

جواب: اگر زمین را در حالی که درخت داشته وقف کرده وقف زمین دلیل بر وقف درخت نیست مگر اینکه قرینه ای در بین باشد که درخت را هم وقف کرده یا منظور از منافع زمین گردوی درختان هم هست.

قطع درخت وقفی

۷۵. یک اصله درخت گردو که وقف روضه خوانی امام حسین (ع) می‌باشد در ملکی واقع شده که اینجانب خریداری کرده ام و مبلغ ملک را پرداخت نموده ام درخت مذکور واقع شده است در داخل سالن دامداری که می‌سازیم و نصف درخت را ماشین باری به آن زده و قطع شده است لذا خواهشمند است راهنمایی کنید که آیا می‌توانیم درخت دیگری را وقف بنمائیم یا خیر؟

جواب: قطع کردن درخت گردوی وقفی جائز نیست.

اعیان مستحدثه در زمین وقفی

۷۶. در مجموع قوانین و مقررات اوقافی ذیل ماده ۱۱ تبصره ای است بدین شرح:

تبصره: «اراضی موقوفه ای که برای ساختمان واحدهای تجاری، اعم از پاساژ و غیره، مناسب باشد می‌باید توسط متصدیان امر وقف نسبت به احداث آنها رأساً اقدام و سپس از طریق نشر آگهی مزایده به اجاره واگذار شود».

مسئولین محترم اداره اوقاف به استناد این تبصره چنین بیان می‌دارند که اراضی موقوفه ای که برای واحدهای تجاری مناسب باشد متولی در صورتی می‌تواند احداث بنا نماید که ساختمان را وقف نماید، به نظر این حقیر گفته این عزیزان مغایر با حکم خدا و فتوای مراجع عظام می‌باشد.

مستدعی است نظر مبارک حضرتعالی را بیان فرمائید.

جواب: چنانچه قانون و مقرراتی در جمهوری اسلامی در این باره هست متولی باید از آن تبعیت کند و الا امر وقف با متولی شرعی آن است که باید با مراعات مصلحت وقف در جهت وقف اقدام نماید و ملزم به وقف کردن چیزی نیست.

۷۷. زمینی است موقوفه روشنائی مسجد که در اثر احداث خیابان قسمت اعظم آن در مسیر خیابان قرار گرفته است اگر توسط متولی یا مستأجر روی باقیمانده موقوفه احداث ساختمان به صورت تجاری یا مسکونی شود آیا ساختمان احداث شده وقف محسوب می‌شود یا فقط زمین وقف می‌باشد؟

جواب: هرگونه تصرف در موقوفه باید زیر نظر متولی شرعی وقف و صلاح وقف باشد و ساختمان احداثی ملک احداث کننده است، ولی اجاره زمین را باید به متولی شرعی موقوفه بپردازد.

آبهای تحت الارضی در املاک وقفی

۷۸. از قدیم الایام آبهای تحت الارضی املاک موقوفه به منظور مشروب نمودن اراضی موقوفه مورد بهره برداری قرار می‌گرفته است، اخیراً برخی محاکم قضائی و مسئولین محترم اجرائی معتقدند که آبهای تحت الارضی واقع در املاک موقوفه خارج از حدود موقوفه و متعلق به دولت است.

لذا مسئولین محترم دولتی بی‌اذن متولی شرعی به منظور جلوگیری از بهره‌وری خود را مجاز به ورود و تصرف در املاک موقوفه می‌دانند، مستدعی است ارشاد فرمایند در فرض مذکور آیا شرعاً آبهای تحت الارضی نیز کما فی السابق مربوط به موقوفه می‌باشد یا خیر؟

جواب: اگر آب در عمقی است که عرفاً تابع زمین است حکم خود زمین را دارد و باید در موقوفه صرف شود، و اگر نیاز ندارد با نظر متولی شرعی ثمن آن تحصیل و در وقف مصرف گردد و در هر صورت در موارد خاصه نیاز به رسیدگی است که موکول است به مسئولین محترم ذیربط در جمهوری اسلامی.

۷۹. مستدعی است نظر مبارک نسبت به سؤال ذیل بیان فرمائید:
آیا سفره آبی موجود در زیر اراضی موقوفه تابع وضع زمین (وقف) است یا نه؟

جواب: آب زیر زمین وقفی حکم وقف را ندارد، بلی اگر چاه در زمین وقفی حفر شده باشد حکم وقف دارد.

چاه حفر شده در زمین وقفی

۸۰. در سال ۱۳۴۱ لغایت ۱۳۴۷ در اجرای قانون اصلاحات ارضی سه پارچه ده مشمول این قانون واقع و اراضی این دهات کلاً به نسبت معینی به زارعین مربوطه واگذار گردید، این دهات هر کدام بین ۱/۳ تا ۲/۳ وقف بوده اند که قانون مذکور بدون توجه به وقفی بودن به عنوان اراضی ملکی به این زارعین فروخته اند بلا فاصله پس از این عمل شرکتی در این محل تشکیل و میزان مالکیت هر فرد را محاسبه و نسبت سهام عین و افراد را سهامدار خود ساخته است و با این ترتیب سه پارچه ده که هر کدام به تنهایی مشاع بوده اند با تشکیل این شرکت به صورت یک اراضی واحد و مشاع درآمده است مدیران شرکت وقت کمبود آبی که داشته اند جهت شرب اراضی شرکت تقاضای حفر چاه از اداره آبیاری محل نموده اند و بنا به مصلحت در هر محلی را که لازم دیده اند تعدادی چاه حفر نموده اند تا اینکه در سال ۱۳۶۳ بنا به فرمان حضرت امام خمینی قدس سره و تصویب قانون برگشت موقوفات به وقفیت خود اسناد تعدادی از زارعین که سهم وقف در سال ۱۳۴۱ به آنان فروخته شده بود باطل و مجدداً با آنان سند اجاره تنظیم می گردید بر اساس این قانون کلیه مستحقات و حلقه چاه هائی که زارعین در اینگونه اراضی از سال ۱۳۴۱ لغایت ۱۳۶۳ که قانون تصویب شده انجام دادند متعلق به خودشان به صورت ملکی اراضی وقفی محسوب می شدند اینک با انحلال این شرکت بلافاصله تقسیم دارائیهای افرادی که در ابتدا به صورت سهام درآمده بود باید صورت پذیرد که مهمترین آن افراز اراضی می باشد که این عمل با عنایت به اسناد ثبتی موجود و اطلاعات فردی زارعین انجام شده لیکن مشکلی که حادث گردید این است که کل ده حلقه چاه که زمان فعالیت شرکت در اراضی شرکت حفر گردیده اند و با توجه به میزان دارائی زارعین دهات همجوار تعدادی از این چاهها متعلق و مایملک زارعین همجوار است لازم به ذکر است چون نوع وقف و نیت واقف و شخص واقف و میزان آن در هر پارچه ده نیز متغیر است نمی توان زمین زیر آن حلقه چاه را به زارع قریه دیگر واگذار نمود بلکه مجبوریم به وسیله لوله کشی یا نهر کشی آب آنرا به قریه همجوار منتقل نمود. اینک از آن مجتهد والامقام استعلام می نمایم آیا مالک اراضی قریه محل حفر چاه که حدوداً ۲/۳ اراضی را مشاعاً مالک است و همچنین متولی این اراضی که حدوداً ۱/۳ دیگر را مشاعاً تولیت دارد حق درخواست وجه یا امتیازی از زارع قریه همجوار که استفاده کننده آب و مالک آن است و امتیاز چاه تلمبه به لحاظ کمبود آب اراضی او صادر شده را دارد یا خیر؟

جواب: چاه اگر در زمینی که قسمتی از آن به صورت مشاع وقف است حفر شده اصل چاه نیز به نسبت وقفیت زمین محل حفر آن وقف است و منافات با مالکیت حفر کننده چاه نسبت به تأسیسات روی چاه از قبیل لوله و تلمبه و ساختمان و غیره ندارد، و متولی شرعی موقوفه حق مطالبه اجرت نسبت به سهم الوقوف چاه و همچنین مالک زمین حق مطالبه اجرت نسبت به سهم الملک چاه را از کسی که از آن چاه استفاده می کند دارند.

۸۱. قریه ای است که چندین سال قبل دچار بی آبی شده عده ای از اهالی برای ادامه کشاورزی طبق مقررات مبادرت به حفر چاه در اراضی ملکی و غیر وقفی نموده اند که بعد از پیروزی انقلاب مشخص گردید که قریه مورد نظر موقوفه است حال با عنایت به مراتب فوق و اینکه چاه محفوره با هزینه شخصی افراد و در زمین ملکی می باشد جزء موقوفه می باشد یا ربطی به وقف ندارد و ملک طلق مشترکین می باشد؟

جواب: چاه تابع محل آن است اگر محل آن وقف نیست چاه هم وقف نیست ولی اگر در زمین موات باشد باید به مسئولین محترم ذیربط در جمهوری اسلامی مراجعه شود.

۸۲. در یکی از روستاها حدود ۲۰ الی ۳۰ سال پیش مردم از طریق آب قنات زمین های کشاورزی خود را آبیاری می کردند در همان زمان آب قنات به چند شبانه روز تقسیم می گردید که در این میان یک شبانه روز وقف می گردد و تا زمانیکه آب قنات موجود هست هیچگونه مشکلی پیش نمی آید منتهی پس از گذشت چند سال آب قنات کم کم زائل شده و به کلی خشک می گردد، مالکین پس از خشک شدن آب قنات به فکر چاه عمیق می افتند و به اطلاع اداره اوقاف شهرستان می رسانند که آب قنات خشک شده اگر شما هم قصد شرکت در چاه عمیق را دارید باید بابت موتور و مخارج دیگر شریک شوید که هیچگونه جوابی از اداره اوقاف نمی آید پس از زدن چاه عمیق و نصب موتور زمانی می گذرد که یکباره اداره اوقاف اعلام وجود می کند اما با اعتراض شدید مالکین روبرو می شود و مالکین اعلام می دارند آب قنات خشک شده و عنوان وقف هم عوض شده و چاه عمیق زده شده است، الان این مسئله مورد اختلاف مالکین و اوقاف است که آیا موقوفه از چاه سهم دارد یا خیر؟

جواب: اگر چاه در زمین موقوفه حفر شده باشد تمام چاه وقف است و اگر در زمین مشترک بین وقف و ملک حفر شده نسبت به سهم موقوفه

وقف است و هرگونه تصرف در آن باید زیر نظر متولی شرعی موقوفه و صلاح وقف باشد و اگر در زمین ملک شخصی یا زمین مباح حفر شده اختصاص به مالکین آن دارد.

۸۳. در داخل زمین موقوفه چاه آب آشامیدنی جهت مصرف اهالی احداث گردیده است شرایط شرعی و سهم موقوفه چگونه تأیید می گردد؟
جواب: آب حکم خود زمین را دارد که باید در موقوفه مصرف شود و اگر موقوفه به آن نیاز ندارد با نظر متولی شرعی عوائد آن تحصیل و در جهت وقف صرف می شود.

۸۴. یکی از مزارع و کشتخوان های اطراف به مدار ۱۳ شبانه روز که حدود ده شبانه روز آن در ۴ یا ۵ گروه مختلف وقف و بقیه آن ملک است و این مزرعه هم همچون دیگر مزارع اطراف ارباب، مستأجری بوده و هست درگذشته توسط آب قنات کشت و زرع می شده که از زمان های قدیم مستأجرین آب و زمین را طبق نظر کارشناسی اجاره کرده اند و هر ساله مال الاجاره به متولی یا مالک می پرداختند، در حین کشت و زرع در زمان های گذشته مستأجرین جهت ازدیاد دسترنج و تثبیت آن به کاشتن درخت پسته نیز همت نهادند که مالک یا متولی از این کار بی خبر نبوده است و مستأجرین جهت جبران آب مورد نیاز گهگاهی از آب چاه های اطراف مزرعه نیز استفاده می کرده اند که شخصاً هر ساعت به مبلغی پول می خریدند چندین سال گذشته جهت تأمین آب مورد نیاز با همت مستأجرین چاه نیمه عمیقی جهت جبران کمبود آب مورد نیاز حفر کردند و اجاره نیز همچون گذشته می پرداختند جای چاه نیمه عمیق جنب سفه دشتبانی بوده است و ظاهراً مال همه کشاورزان بوده است، بالاخره قنات فوت گردید.

الف - این چاه وقف است یا ملک؟

ب - آیا مستأجر شریک است یا خیر؟

ج - تکلیف مستأجرین چیست؟

جواب: الف) مستأجرین اگر با پول خودشان در زمین ملک یا مباح چاه را حفر کرده اند ملک مستأجرین است و اگر در زمین موقوفه یا با پول حاصل از منافع وقف چاه را حفر نموده اند به وقف اختصاص دارد.

ب) اگر چاه در زمین وقف حفر نشده و به صورت شرکت مستأجرین زمین و متولی شرعی موقوفه و مالکین زمین چاه را حفر نموده اند به نسبت شریک می باشد.

ج) تکلیف مستأجرین و متولی نسبت به چاه حفر شده از جواب مسئله قبل روشن شد.

سنگریزه ها و سنگ های موجود در عین موقوفه

۸۵. در بعضی از زمین های وقفی نهرها یا مسیل هایی وجود دارد که سنگریزه ها و سنگ های معدنی در آنها یافت می شود، آیا این سنگریزه ها و سنگ های موجود در آنها که در ملک موقوفه واقع شده اند، تابع وقف هستند؟

جواب: نهرهای بزرگ عمومی و همچنین مسیل های عمومی که در مجاورت زمین های وقفی هستند و یا از داخل آنها عبور می کنند، جزء وقف نیستند مگر آن مقداری از آنها که از نظر عرف، حریم موقوفه محسوب می شوند، در نتیجه با آن مقدار همانند وقف رفتار می شود، ولی در نهرهای کوچکی که موقوفه هستند واجب است نسبت به سنگریزه ها و سنگ های معدنی و غیره مانند وقف رفتار شود.

۸۶. در محدوده موقوفه حتی در بین اراضی زراعی موقوفه معادن سنگ وجود دارد که برای ساختمان به عنوان سنگ گرانیات از آن استفاده می شود شخصی از طرف اداره صنایع و معادن در محدوده موقوفه تصرف نموده و اقدام به کشف سنگی معدنی (گرانیات) می نماید، آیا این معادن سنگ که در اراضی موقوفه است جزء موقوفه است یا خیر؟

جواب: در فرض سؤال اگر عرفاً معادن تابع زمین محسوب می شوند جزء موقوفه است که در این صورت لازم است علاوه بر پرداخت اجرت المثل زمین موقوفه از عهده ضمانتی که از ناحیه تخریب به وجود آمده برآید و اگر مقرراتی از طرف نظام اسلامی در این زمینه باشد باید مراعات گردد ولی در هر حال حل و فصل اینگونه امور نزاعی موکول به محاکم قضائی است.

خارج کردن وسایل حسینی یا اجاره دادن آنها

۸۷. وسائلی که برای حسینی و یا مسجد وقف شده آیا افرادی که در مسجد و حسینی خدمت می کنند می توانند آن وسایل را به مجالس عروسی و یا به مجالس ولیمه در خانه ها و یا مجالس ختم اموات امانتاً بدهند و در قبال آن پولی برای مخارج مسجد و یا حسینی دریافت کنند یا نه؟ ضمناً آیا ظروفی که وقف است در مسجد و حسینی بلکه در خانه ها آیا همین حکم را دارند یا نه؟

جواب: امر وقف با متولی شرعی آن و با نبود متولی خاص با حاکم شرع است و با اجازه او باید در جهت وقف از آن استفاده شود و نباید تغییر بدهند پس اگر وقف برای استفاده از آن در حسینی و مسجد شده نمی تواند به جای دیگری ببرند حتی اگر پول هم بگیرند.

۸۸. هیئت امناء حسینی ای در نظر دارد جهت کسب درآمد حسینی، آشپزخانه حسینی را با تمام وسایل پخت و توزیع به اشخاص واجد

شرائط به صورت قراردادی مشارکت واگذار نماید. از آنجائیکه تمام وسائل و لوازم و اصل ساخت آشپزخانه از کمک مالی افراد خیر و همشهریان تأمین شده است و مربوط به خود حسینی و هیئت می باشد، خواهشمند است صورت شرعی این عمل را اعلام بفرمائید. البته قابل ذکر است درآمد حاصله از این کار صرف امور مذهبی و تبلیغی و نگهداری خود حسینی خواهد شد.

جواب: چنانچه کسانی که پول وسائل و لوازم مذکور را داده اند برای استفاده در خصوص حسینی و هیأت بوده، استفاده کردن به صورت دیگر جائز نیست.

۸۹. در روستائی از زمان قدیم تکیه ای وجود داشته که اهالی به علت منحصر به فرد بودن آن موقوفات حسینی را به آن اختصاص می داده اند حالیه با عنایت به افزایش جمعیت، تکیه فوق الاشاره گنجایش کافی نداشته و مردم بالاجبار در سرما و گرما در خارج از آن جهت مراسم عزاداری و غیره به سر می برند لذا اهالی با همیاری و همدلی اقدام به احداث حسینی جدیدی به نام مبارک قائم آل محمد (عج) نموده اند. خواهشمند است نظر مبارک مقام معظم رهبریت و مرجعیت را در خصوص سؤالات ذیل اعلام تا ملاک عمل واقع گردد. آیا می توان از وسائل تکیه مذکور اعم از فرش و ظروف و غیره در حسینی جدید استفاده نمود یا خیر؟ لازم به توضیح است مقدار زیادی از وسایل ذکر شده مازاد و بلااستفاده می باشد و تأمین وسایل برای حسینی جدید با توجه به اینکه اکثر اهالی از قشر مستضعف و محروم جامعه می باشند معذوراتی را به دنبال دارد. با عنایت به اینکه تکیه مذکور ظرفیت و گنجایش کل جمعیت روستا را ندارد و از طرفی جمعیت روستا آنقدر زیاد نیست که بتوان به طور همزمان از هر دو مکان استفاده نمود در خصوص نحوه استفاده از آن چگونه باید عمل نمود؟

جواب: وسائل حسینی قدیمی تا قابل استفاده در آن حسینی می باشد باید در همان محل از آن استفاده شود مگر احراز شود که وقف آن به نحو عام بوده یا اهدائی و در اختیار متصدیان باشد که در اینصورت مانع ندارد.

۹۰. در کتاب وقف تحریرالوسیله مسئله ۷۴ امام راحل آمده است که اگر وقف، وقف منفعت است می شود موقوفه را اجاره داد ولی اگر وقف، وقف انتفاع باشد به هیچ وجه قابل اجاره نیست.

در بعضی از شهرها دستگاه صوتی را که وقف حسینی است، به اشخاص اجاره می دهند و آنها برای انجام مراسم در منازل شخصی خود استفاده می کنند. با توجه به مطالب فوق، آیا وقف دستگاه صوتی حسینی ها وقف انتفاع است که اجاره آن جایز نیست یا وقف منفعت است که اجاره جایز می باشد؟ مستدعی است نظر شریفان را مرقوم فرمائید.

جواب: هر دو صورت ممکن است، و جایز نیست آن را از حسینی خارج کنند مگر آنکه جواز آن معلوم باشد.

استفاده از ظروف حسینی برای مراسم

۹۱. از محل نذورات و هدایا و وجوهی که توسط مردم پرداخت شده مقداری لوازم از قبیل دیگ، ظروف و وسائل پذیرائی جهت استفاده در حسینی خریداری شده است. لازم به ذکر است که اکثر قریب به اتفاق افراد صیغه شرعی به عنوان وقف نخوانده اند. حال از محضر حضرتعالی استدعا دارد حکم شرعی نسبت به استفاده از وسائل مذکور در جلسات عمومی از قبیل ختنه سوری، عروسی و... در قبال پرداخت وجهی در ازاء آن که در جهت موارد مورد نیاز حسینی مصرف گردد بیان فرمائید. این کار اشکال دارد یا خیر؟ لطفاً حکم شرعی مسئله را بیان فرمائید.

جواب: اگر منافات با جهت وقف نداشته باشد اشکال ندارد.

۹۲. به همت اهالی محل حسینی ای بنا شده است و هر ساله ایام محرم مردم به صورت نذر و غیر نذر به جهت ارادتی که به خاندان آل عبا (ع) دارند کمک های نقدی و غیر نقدی خود را از قبیل ظروف، بلندگو، رادیو و غیره جهت مصارف عزاداری اباعبدالله (ع) تحویل هیأت امنای حسینی می دهند.

آیا از این وسائل جهت استفاده غیر از مراسم عزاداری از قبیل استفاده در مراسم فوت اشخاص در قبرستان و یا مراسم عروسی و غیره می شود استفاده نمود؟

جواب: بستگی به کیفیت وقف وسائل مذکور دارد.